

บทที่ ๕

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง ประสิทธิภาพการจัดการศาสนศึกษาของพระสังฆาธิการ ในอำเภอชัยบาดาล จังหวัดลพบุรี” โดยมีวัตถุประสงค์ ๑) เพื่อศึกษาประสิทธิภาพการจัดการศาสนศึกษาของพระสังฆาธิการ ในอำเภอชัยบาดาล จังหวัดลพบุรี ๒) เพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของพระสงฆ์ต่อ ประสิทธิภาพการจัดการศาสนศึกษาของพระสังฆาธิการ ในอำเภอชัยบาดาล จังหวัดลพบุรี จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล ๓) เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรค และ ข้อเสนอแนะต่อประสิทธิภาพการจัดการศาสนศึกษาของพระสังฆาธิการ ในอำเภอชัยบาดาล จังหวัดลพบุรี

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ ผู้ทำการวิจัยได้ทำการสุ่มกลุ่มตัวอย่างจากจำนวนประชากร ๑๕๐ รูป[□] โดยใช้ตารางสำเร็จขนาดกลุ่มตัวอย่างของ เครจซีและมอร์แกน (Krejcie and Morgan) ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน ๑๒๗ รูป เป็นการวิจัยแบบผสม (Mix Method Research) โดยเป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ซึ่งเป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) สำหรับการวิจัยเชิงคุณภาพผู้วิจัยใช้แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structure Interview) โดยนำข้อมูลไปวิเคราะห์ด้วยเครื่องคอมพิวเตอร์ ใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ โดยใช้สถิติดังนี้ ค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)โดยวิธีการทดสอบค่าที (t-test) ในกรณีมีตัวแปร ๒ ตัวแปรย่อย แต่หากมีตัวแปร ๓ ตัวขึ้นไปใช้วิธีการทดสอบค่าเอฟ (F-test) มีการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One-way ANOVA) เปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด LSD (Least Significant Difference) และข้อมูลจากการสัมภาษณ์ จัดกลุ่มข้อมูล (Data Groping) ตามลำดับความสำคัญของประเด็นการสัมภาษณ์ที่กำหนดไว้ จากนั้น จึงทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เชิงเนื้อหาประกอบบริบท (Context Content analysis Technique) ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

[□] สำนักงานกองเลขา ฯ เจ้าคณะอำเภอชัยบาดาล จังหวัดลพบุรี , “เอกสารสำรวจประชากรวัด ”, ปี ๒๕๕๕.

๕.๑ สรุปผลการวิจัย

๕.๑.๑. ข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม

ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่คือ ผู้ที่มีอายุ ๕๑ – ๖๐ ปี จำนวน ๕๓ รูป คิดเป็นร้อยละ ๔๑.๗ ผู้ที่มีพรรษา ๕ - ๑๐ พรรษา จำนวน ๕๘ รูป คิดเป็นร้อยละ ๔๕.๗ ผู้ที่มีวุฒิการศึกษา ประถมศึกษา จำนวน ๖๐ รูป คิดเป็นร้อยละ ๔๗.๒ ผู้ที่มีวุฒิมัธยมศึกษาตอนต้น จำนวน ๔๒ รูป คิดเป็นร้อยละ ๓๓.๑ ผู้ที่ไม่มีวุฒิปริญญาตรี จำนวน ๑๑๔ รูป คิดเป็นร้อยละ ๘๙.๘

๕.๑.๒ ความคิดเห็นของ พระสงฆ์ที่มีต่อ ประสิทธิภาพการจัดการศาสนาของ พระสังฆาธิการ ในอำเภอชัยบาดาล จังหวัดลพบุรี

ความคิดเห็นของ ของพระสงฆ์ที่มีต่อ ประสิทธิภาพการจัดการศาสนาของพระสังฆาธิการ ในอำเภอชัยบาดาล จังหวัดลพบุรี โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากมีค่าเฉลี่ย ($\bar{X} = ๓.๙๕$, S.D. = ๐.๖๕๓) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านสรุปได้ดังนี้

๑) ด้านการจัดการศึกษา ประสิทธิภาพการจัดการศาสนาของพระสังฆาธิการ ในอำเภอชัยบาดาล จังหวัดลพบุรี โดยรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X} = ๓.๙๔$, S.D. = ๐.๗๐๕) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ประสิทธิภาพการจัดการศาสนาของพระสังฆาธิการ ในอำเภอชัยบาดาล จังหวัดลพบุรี อยู่ในระดับมากเป็นลำดับ

๒) ด้านหลักสูตรการเรียน ประสิทธิภาพการจัดการศาสนาของพระสังฆาธิการ ในอำเภอชัยบาดาล จังหวัดลพบุรี โดยรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X} = ๓.๘๘$, S.D. = ๐.๖๔๘) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ประสิทธิภาพการจัดการศาสนาของพระสังฆาธิการ ในอำเภอชัยบาดาล จังหวัดลพบุรี อยู่ในระดับมากเป็นลำดับ

๓) ด้านการจัดการเรียนการสอน ประสิทธิภาพการจัดการศาสนาของพระสังฆาธิการ ในอำเภอชัยบาดาล จังหวัดลพบุรี โดยรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X} = ๓.๘๐$, S.D. = ๐.๖๒๐) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ประสิทธิภาพการจัดการศาสนาของพระสังฆาธิการ ในอำเภอชัยบาดาล จังหวัดลพบุรี อยู่ในระดับมากเป็นลำดับ

๔) ด้านปัจจัยสนับสนุนการเรียนการสอน ประสิทธิภาพการจัดการศาสนาของพระสังฆาธิการ ในอำเภอชัยบาดาล จังหวัดลพบุรี โดยรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X} = ๓.๘๗$, S.D. = ๐.๖๑๐) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ประสิทธิภาพการจัดการศาสนาของพระสังฆาธิการ ในอำเภอชัยบาดาล จังหวัดลพบุรี อยู่ในระดับมากเป็นลำดับ

๕) ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ประสิทธิภาพการจัดการศาสนาของพระสังฆาธิการ ในอำเภอชัยบาดาล จังหวัดลพบุรี โดยรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X} = ๓.๙๔$, S.D. = ๐.๗๑๓) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ประสิทธิภาพการจัดการศาสนาของพระสังฆาธิการ ในอำเภอชัยบาดาล จังหวัดลพบุรี อยู่ในระดับมากเป็นลำดับ

๖) ด้านการประเมินผลการเรียน ประสิทธิภาพการจัดการศาสนศึกษาของพระสังฆาธิการ ในอำเภอชัยบาดาล จังหวัดลพบุรี โดยรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X} = 4.04$, S.D. = 0.722) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ประสิทธิภาพการจัดการศาสนศึกษาของพระสังฆาธิการ ในอำเภอชัยบาดาล จังหวัดลพบุรี อยู่ในระดับมากเป็นลำดับ

๕.๑.๓ ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบ ความคิดเห็นของ พระสงฆ์ที่มีต่อ ประสิทธิภาพการจัดการศาสนศึกษาของพระสังฆาธิการ ในอำเภอชัยบาดาล จังหวัดลพบุรี

ผลการเปรียบเทียบคุณภาพการความคิดเห็นของ พระสงฆ์ที่มีต่อ ประสิทธิภาพการจัดการศาสนศึกษาของพระสังฆาธิการ ในอำเภอชัยบาดาล จังหวัดลพบุรี จำแนกตาม อายุ พรรษา วุฒิการศึกษาสามัญ วุฒิการศึกษาทางธรรม วุฒิการศึกษาทางบาลี นำไปสู่การตอบสมมติฐานที่ตั้งไว้ ซึ่งสามารถแสดงรายละเอียดดังนี้

๑) พระสงฆ์ที่มีอายุ ต่างกัน มีความคิดเห็น ต่อประสิทธิภาพการจัดการศาสนศึกษาของพระสังฆาธิการ ในอำเภอชัยบาดาล จังหวัดลพบุรี โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า พระสงฆ์ที่มี อายุ ต่างกัน มีความคิดเห็น ต่อประสิทธิภาพการจัดการศาสนศึกษาของพระสังฆาธิการ ในอำเภอชัยบาดาล จังหวัดลพบุรี ไม่แตกต่างกันทุกด้าน

๒) พระสงฆ์ที่มีพรรษา ต่างกัน มีความคิดเห็น ต่อประสิทธิภาพการจัดการศาสนศึกษาของพระสังฆาธิการ ในอำเภอชัยบาดาล จังหวัดลพบุรี โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าพระสงฆ์ที่มี พรรษา ต่างกัน มีความคิดเห็น ต่อประสิทธิภาพการจัดการศาสนศึกษาของพระสังฆาธิการ ในอำเภอชัยบาดาล จังหวัดลพบุรี ไม่แตกต่างกันทุกด้าน

๓) พระสงฆ์ ที่มีวุฒิการศึกษา สามัญ ต่างกัน มีความคิดเห็นต่อ ประสิทธิภาพการจัดการศาสนศึกษาของพระสังฆาธิการ ในอำเภอชัยบาดาล จังหวัดลพบุรี โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า พระสังฆาธิการที่มี วุฒิการศึกษาทางโลก ต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทพระสงฆ์ในการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม ในอำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ไม่แตกต่างกันทุกด้าน

๔) พระสงฆ์ ที่มีวุฒิการศึกษา ทางธรรม ต่างกัน มีความคิดเห็นต่อ ประสิทธิภาพการจัดการศาสนศึกษาของพระสังฆาธิการ ในอำเภอชัยบาดาล จังหวัดลพบุรี โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า พระสังฆาธิการที่มี วุฒิการศึกษาทางธรรม ต่างกัน มีความคิดเห็นต่อประสิทธิภาพการจัดการศาสนศึกษาของพระสังฆาธิการ ในอำเภอชัยบาดาล จังหวัดลพบุรี ทุกด้านไม่แตกต่างกัน

๕) พระสงฆ์ ที่มีวุฒิการศึกษาทางบาลี แตกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อ ประสิทธิภาพการจัดการศาสนศึกษาของพระสังฆาธิการ ในอำเภอชัยบาดาล จังหวัดลพบุรี เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน

พบว่า พระสงฆ์ที่มี วุฒิการศึกษาทางบาลี **แตกต่างกัน** มีความคิดเห็นต่อประสิทธิผลการจัดการศาสนศึกษาของพระสังฆาธิการ ในอำเภอชัยบาดาล จังหวัดลพบุรี โดยรวมแตกต่างกัน จึงยอมรับสมมติฐาน

เมื่อพิจารณาเป็นรายคู่พบว่า พระสงฆ์ที่มีวุฒิการศึกษาบาลีระหว่าง เปรียญธรรม ๔-เปรียญธรรม ๖ ประโยค และพระสงฆ์ที่มีวุฒิการศึกษาระหว่าง เปรียญธรรม ๗ – เปรียญธรรม ๙ ประโยค มีความคิดเห็นต่อ ประสิทธิผลการจัดการศาสนศึกษาของพระสังฆาธิการ ในอำเภอชัยบาดาล จังหวัดลพบุรี ด้านการประเมินผลการเรียน น้อยกว่า พระสงฆ์ที่ไม่มีวุฒิเปรียญธรรม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

๕.๑.๔ สรุปปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะต่อ ประสิทธิผลการจัดการศาสนศึกษาของพระสังฆาธิการ ในอำเภอชัยบาดาล จังหวัดลพบุรี

จากผลการศึกษาผู้วิจัยพบว่าปัญหาอุปสรรค และนำไปสู่ข้อเสนอแนะซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อประสิทธิผลการจัดการศาสนศึกษาของพระสังฆาธิการ ในอำเภอชัยบาดาล จังหวัดลพบุรี ดังนี้

ด้านการจัดการศึกษา

ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหา อุปสรรคต่อ ประสิทธิผลการจัดการศาสนศึกษาของพระสังฆาธิการ ในอำเภอชัยบาดาล จังหวัดลพบุรี คือ ขาดความพร้อมในการจัดระบบการเรียน การสอน ทั้งในเรื่องของการจัดหลักสูตร จำนวน ๗๕ รูป คิดเป็นร้อยละ ๕๙.๐๕

ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีความคิดเห็นเกี่ยวกับข้อเสนอแนะต่อ ประสิทธิผลการจัดการศาสนศึกษาของพระสังฆาธิการ ในอำเภอชัยบาดาล จังหวัดลพบุรี คือ ควรคัดเลือกเนื้อหาเพื่อนำมาสอนให้สัมพันธ์กับผู้เรียน จัดตารางการศึกษาให้ตรงกับหลักสูตร จำนวน ๗๙ รูป คิดเป็นร้อยละ ๖๒.๒๐

ด้านหลักสูตรการเรียน

ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหา อุปสรรคต่อ ประสิทธิผลการจัดการศาสนศึกษาของพระสังฆาธิการ ในอำเภอชัยบาดาล จังหวัดลพบุรี คือ การจัดเวลาเรียนยังไม่เป็นระบบ ไม่แน่นอน จำนวน ๖๙ รูป คิดเป็นร้อยละ ๕๔.๓๓

ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีความคิดเห็นเกี่ยวกับข้อเสนอแนะต่อ ประสิทธิผลการจัดการศาสนศึกษาของพระสังฆาธิการ ในอำเภอชัยบาดาล จังหวัดลพบุรี คือ ควรจัดให้เรียนตลอดทั้งปี และมีการสับเปลี่ยนเรียนวิชาอื่นด้วย จำนวน ๗๘ รูป คิดเป็นร้อยละ ๖๑.๔๑

ด้านการจัดการเรียนการสอน

ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหา อุปสรรคต่อ ประสิทธิภาพการจัดการ การศึกษาของพระสังฆาธิการ ในอำเภอชัยบาดาล จังหวัดลพบุรี คือ ครูผู้สอน ไม่เพียงพอ มักใช้ระบบพี่สอนน้อง จำนวน ๖๗ รูป คิดเป็นร้อยละ ๕๒.๗๕

ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีความคิดเห็นเกี่ยวกับข้อเสนอแนะต่อ ประสิทธิภาพการจัดการ การศึกษาของพระสังฆาธิการ ในอำเภอชัยบาดาล จังหวัดลพบุรี คือ ควรจัดสรรบุคลากร และงบประมาณในการสนับสนุนส่งเสริมการผลิตครูที่ได้ประสิทธิภาพและประสิทธิผลให้เพียงพอต่อ ความต้องการของผู้เรียน จำนวน ๗๔ รูป คิดเป็นร้อยละ ๕๘.๒๖

ด้านปัจจัยสนับสนุนการเรียนการสอน

ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหา อุปสรรคต่อ ประสิทธิภาพการจัดการ การศึกษาของพระสังฆาธิการ ในอำเภอชัยบาดาล จังหวัดลพบุรี คือ มีน้อย ไม่เพียงพอ ขาดวัสดุ เสี่ยงหาย จำนวน ๗๖ รูป คิดเป็นร้อยละ ๕๙.๘๔

ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีความคิดเห็นเกี่ยวกับข้อเสนอแนะต่อ ประสิทธิภาพการจัดการ การศึกษาของพระสังฆาธิการ ในอำเภอชัยบาดาล จังหวัดลพบุรี คือ ควรปรับปรุงสื่อการเรียน และมัลติมีเดียให้ทันสมัย และให้เพียงพอต่อความต้องการ จำนวน ๗๔ รูป คิดเป็นร้อยละ ๕๘.๒๖

ด้านการศึกษาสงเคราะห์

ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหา อุปสรรคต่อ ประสิทธิภาพการจัดการ การศึกษาของพระสังฆาธิการ ในอำเภอชัยบาดาล จังหวัดลพบุรี คือ วิชาธรรม/บาลีมีความ เข้าซ้อนกับเนื้อหาของแผนกธรรม/บาลี จำนวน ๖๗ รูป คิดเป็นร้อยละ ๕๒.๗๕

ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีความคิดเห็นเกี่ยวกับข้อเสนอแนะต่อ ประสิทธิภาพการจัดการ การศึกษาของพระสังฆาธิการ ในอำเภอชัยบาดาล จังหวัดลพบุรี คือ ควรจัดให้มีเรียนภาษา บาลีเพิ่มขึ้น เพื่อให้พระเณรมีความรู้จริง สามารถนำความรู้ไปสอนผู้อื่นได้ จำนวน ๗๙ รูป คิดเป็น ร้อยละ ๖๒.๒๐

ด้านการประเมินผลการเรียน

ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหา อุปสรรคต่อ ประสิทธิภาพการจัดการ การศึกษาของพระสังฆาธิการ ในอำเภอชัยบาดาล จังหวัดลพบุรี คือ เป็นการวัดความจำ มากกว่า การคิดวิเคราะห์ จำนวน ๖๕ รูป คิดเป็นร้อยละ ๕๑.๑๘

ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีความคิดเห็นเกี่ยวกับข้อเสนอแนะต่อ ประสิทธิภาพการจัดการ การศึกษาของพระสังฆาธิการ ในอำเภอชัยบาดาล จังหวัดลพบุรี คือ ควรวัดให้ได้ทั้งความรู้

ความเข้าใจ และการปฏิบัติจริงและควรมีการจัดประชุมร่วมกันเพื่อให้มีมาตรฐานที่แน่นอน และแจ้งนโยบายการบริหารงานวิชาการเพื่อความเข้าใจที่ตรงกัน **จำนวน ๗๘ รูป คิดเป็นร้อยละ ๖๑.๔๑**

๕.๒ อภิปรายผลการวิจัย

การอภิปรายผลการวิจัยนี้ กล่าวถึงการศึกษา ประสิทธิภาพการจัดการศาสนศึกษาของพระสังฆาธิการ ในอำเภอชัยบาดาล จังหวัดลพบุรี เพื่อเปรียบเทียบระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ต่อประสิทธิภาพการจัดการศาสนศึกษาของพระสังฆาธิการ ในอำเภอชัยบาดาล จังหวัดลพบุรี ผู้วิจัยจะกล่าวถึงประเด็นสำคัญที่น่าสนใจนำมาอภิปรายผลได้ดังนี้

๕.๒.๑ จากผลการวิจัย พบว่าความคิดเห็นของพระสงฆ์ต่อ ประสิทธิภาพการจัดการศาสนศึกษาของพระสังฆาธิการ ในอำเภอชัยบาดาล จังหวัดลพบุรี โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ระดับมาก คือ ๑. ด้านการจัดการศึกษา ๒. ด้านหลักสูตรการเรียน ๓. ด้านการจัดการเรียนการสอน ๔. ด้านปัจจัยสนับสนุนการเรียนการสอน ๕. ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ๖. ด้านการประเมินผลการเรียน

แสดงให้เห็นว่าระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ต่อประสิทธิภาพการจัดการศาสนศึกษาของพระสังฆาธิการ ในอำเภอชัยบาดาล จังหวัดลพบุรี โดยภาพรวมอยู่ในระดับ มาก ทำให้ทราบถึงประสิทธิภาพการจัดการศาสนศึกษาของพระสังฆาธิการ ในอำเภอชัยบาดาล จังหวัดลพบุรี เพื่อพิจารณาในแต่ละด้านมีประเด็นนำมาอภิปรายได้ดังนี้

๑. ด้านการจัดการศึกษา จากการศึกษาพบว่า ประสิทธิภาพการจัดการศาสนศึกษาของพระสังฆาธิการ ในอำเภอชัยบาดาล จังหวัดลพบุรี โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า อยู่ในระดับมากทุกข้อซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ **พระบุญประทาน ญาณทีโป (ทะปะละ)** ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ ศึกษาปัจจัยนำไปสู่ผลสัมฤทธิ์และความพึงพอใจของนักเรียนต่อการจัดการเรียนการสอนโรงเรียนปริยัติธรรมแผนกบาลี : กรณีศึกษา วัดจองคำ อำเภอหาง จังหวัดลำปาง ปีการศึกษา ๒๕๕๒” ผลการศึกษาพบว่า

๑. ปัจจัยนำไปสู่ผลสัมฤทธิ์ต่อการจัดการเรียนการสอนโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีวัดจองคำในด้าน ด้านสภาพแวดล้อม (Context) ด้านปัจจัยนำเข้า (Input) ด้านกระบวนการ (Process) และด้านผลผลิต (Product) โดยรวมอยู่ในระดับมาก

๒. ปัจจัยความพึงใจต่อการจัดการเรียนการสอนโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี ด้านสภาพแวดล้อมทั่วไปอาคารสถานที่ ด้านบริหารจัดการหลักสูตรเนื้อหา ด้านบุคลากรผู้นำ ปฏิบัติการสอนของครู และ ด้านการเรียนการสอน โดยรวมอยู่ในระดับมาก □

๒. ด้านหลักสูตรการเรียน จากการศึกษาพบว่า ประสิทธิภาพการจัดการศาสนศึกษา ของพระสังฆาธิการ ในอำเภอชัยบาดาล จังหวัดลพบุรี โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็น รายข้อพบว่า อยู่ในระดับมากทุกข้อซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ **พระมหาไชยา ขยสิทธิ (เสนแสนยา)** ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ศึกษาทัศนคติและความคาดหวังของครูและนักเรียนที่มีต่อ พระภิกษุผู้สอนธรรมศึกษา” ผลการวิจัยพบว่า

(๑) บทบาทและวิธีการสอนของพระภิกษุ

ครูในโรงเรียน มีความคิดเห็นต่อบทบาทของพระภิกษุผู้สอนธรรมศึกษาว่ามีความ เหมาะสมในระดับค่อนข้างมาก และมีความคาดหวังต่อพระภิกษุที่ทำการสอนธรรมศึกษาไว้สูงมากใน ด้านการสอน โดยต้องการให้พระภิกษุใช้สื่อการสอนที่หลากหลาย ไม่เน้นการสอนแบบบรรยายจะทำให้ นักเรียนเบื่อธรรมะ และพระภิกษุบางรูปยังมีความไม่พร้อมในการสอนหลายอย่าง เช่น ความรู้ ความแม่นยำในหลักสูตร และความหลากหลายในวิธีการสอนเด็ก

(๒) วิธีการสอนของพระภิกษุ

นักเรียนธรรมศึกษา เห็นว่าวิธีการสอนของพระภิกษุผู้สอนธรรมศึกษามีความเหมาะสม ในระดับเหมาะสมค่อนข้างมาก มีความคาดหวังต่อพระภิกษุในด้านการใช้อุปกรณ์การสอนที่ หลากหลาย สร้างบรรยากาศในห้องเรียนให้สนุกสนานไม่เครียดกับวิชาการ เปิดโอกาสให้นักเรียนได้ แสดงความคิดเห็น และมีกิจกรรมร่วมกัน ในการเรียนการสอนวิชาธรรมะ

(๓) หลักสูตรธรรมศึกษา

พระภิกษุผู้สอนธรรมศึกษา มีความเห็นเกี่ยวกับหลักสูตรธรรมศึกษาทั้งในส่วนที่เป็น ข้อดีและข้อเสียตามประสบการณ์การสอนไม่แตกต่างกันนักดังนี้

ข้อดี เนื้อหาหลักสูตร สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของหลักสูตรพอสมควร โดยเน้นให้ ผู้เรียนมีความรู้ทางด้านทฤษฎีมากกว่าด้านปฏิบัติ ส่งเสริมให้ผู้เรียนรู้จักแก้ไขปัญหาและยอมรับฟัง ความคิดเห็นของผู้อื่น และส่งเสริมให้คนเป็นคนดีรู้จักนำความรู้มาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันอย่าง มาก มีเนื้อหาหลักสูตรที่ทันสมัยเหมาะสมกับสถานการณ์ปัจจุบัน ที่ผู้นำไปปฏิบัติสามารถดำรงชีวิตเป็น สุขได้ตลอดชีวิต

□ พระบุญประทาน ญาณทีโป (ทะปะละ), “ ศึกษาปัจจัยนำไปสู่ผลสัมฤทธิ์และความพึงพอใจของ นักเรียนต่อการจัดการเรียนการสอนโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี : กรณีศึกษา วัดจองคำ อำเภอหาง จังหวัด ลำปาง ปีการศึกษา ๒๕๕๒”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต** (พระพุทธศาสนา), (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔).

ข้อเสีย เนื้อหาวิชาที่ทำการสอนมากเกินไปความต้องการของนักเรียน และมีศัพท์ธรรมะที่ยากเกินความสามารถของนักเรียน ซึ่งมีวุฒิภาวะเพียงชั้นประถมศึกษาเท่านั้น □

๓. ด้านการจัดการเรียนการสอน จากการศึกษาพบว่า ประสิทธิภาพการจัดการศาสนศึกษาของพระสังฆาธิการ ในอำเภอชัยบาดาล จังหวัดลพบุรี โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า อยู่ในระดับมากทุกข้อซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ **พระสมุห์ศิริชัย ฐานุตโตโร (เพ็ชรรัตน์)** ที่ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ความคาดหวังของครูและผู้ปกครองต่อบทบาทด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในโรงเรียนสังกัดเขตพื้นที่การศึกษาเพชรบุรี เขต ๑” ผลการวิจัยพบว่า ครูและผู้ปกครอง มีความคาดหวังว่า พระสอนศีลธรรมในโรงเรียนควรแสดงบทบาทในภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๓๔ และมีความคิดเห็นต่อบทบาทที่เป็นจริงว่า พระสอนศีลธรรมในโรงเรียนได้แสดงบทบาทโดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๗๔ ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของครู ผู้ปกครอง ที่มีต่อบทบาทที่คาดหวังในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในโรงเรียนสังกัดเขตพื้นที่การศึกษาเพชรบุรี เขต ๑ จำแนกตามคุณลักษณะส่วนบุคคล พบว่า สถานภาพ เพศ อายุ วุฒิการศึกษา และรายได้ มีผลทำให้ความคิดเห็นของครู ผู้ปกครอง ที่มีต่อบทบาทที่คาดหวังในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในโรงเรียนสังกัดเขตพื้นที่การศึกษาเพชรบุรี เขต ๑ ไม่แตกต่างกัน จึงเป็นการปฏิเสธสมมติฐานการวิจัยที่ตั้งไว้ □

๔. ด้านปัจจัยสนับสนุนการเรียนการสอน จากการศึกษาพบว่า ประสิทธิภาพการจัดการศาสนศึกษาของพระสังฆาธิการ ในอำเภอชัยบาดาล จังหวัดลพบุรี โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า อยู่ในระดับมากทุกข้อซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ **พระเกษมศักดิ์ วรสโกโข (อาสนะทอง)** ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ อำเภอชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์” ผลการวิจัยพบว่า การบริหารกิจการคณะสงฆ์ตามหลักการปฏิบัติหน้าที่ของพระสังฆาธิการในอำเภอชุมแสงอยู่ในระดับมากทุกด้าน ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความเจริญก้าวหน้าที่เป็นไปในทิศทางเดียวกับพุทธจักรและอาณาจักร เป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาสังคม ตลอดถึงการพัฒนาศาสนา การศึกษาและอื่น ๆ ที่เกี่ยวเนื่องกับคณะสงฆ์ โดยใช้หลักหน้าที่

□ พระมหาไชยา ขยสิทธิ (แสนแสนยา), “ศึกษาทัศนคติและความคาดหวังของครูและนักเรียนที่มีต่อพระภิกษุผู้สอนธรรมศึกษา” , **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (พระพุทธศาสนา)**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๗).

□ พระสมุห์ศิริชัย ฐานุตโตโร (เพ็ชรรัตน์), “ความคาดหวังของครูและผู้ปกครองต่อบทบาทด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในโรงเรียนสังกัดเขตพื้นที่การศึกษาเพชรบุรี เขต ๑”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต** , (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔).

ของพระสังฆาธิการ ๖ ด้าน คือ การปกครอง การศาสนศึกษา การศึกษาสงเคราะห์ การเผยแผ่ พระพุทธศาสนา การสาธารณูปการ และการสาธารณสงเคราะห์ □

๕. ด้านการศึกษาสงเคราะห์ จากการศึกษาพบว่า ประสิทธิผลการจัดการศาสนศึกษาของพระสังฆาธิการ ในอำเภอชัยบาดาล จังหวัดลพบุรี โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า อยู่ในระดับมากทุกข้อซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ **พระณัฐพล ฐิตธมโม (ปราบพินาศ)** ที่ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การบริหารวัดโดยการประยุกต์ใช้พรหมวิหาร ๔ ตามความคิดเห็นของพระสงฆ์ในเขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร” จากผลการวิจัยพบว่า การบริหารงานวัดโดยการประยุกต์ใช้พรหมวิหาร ๔ ตามความคิดเห็นของพระสงฆ์ในเขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ซึ่งมีค่าเฉลี่ย ๔.๒๕ และเมื่อจำแนกเป็นรายด้าน อยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อยตามค่าเฉลี่ย คือ ด้านบุคลากรด้านสาธารณสงเคราะห์ ด้านสาธารณูปการ ด้านการเผยแผ่ พระพุทธศาสนา ด้านการปกครองศิษย์วัดและด้านการปกครองพระภิกษุ สามเณร ภายในวัดการเปรียบเทียบ พบว่า การบริหารงานวัดโดยการประยุกต์ใช้พรหมวิหาร ๔ ตามความคิดเห็นของพระสงฆ์ในเขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร โดยจำแนกตามคุณลักษณะส่วนบุคคลมีความคิดเห็นแตกต่างกันตามพรรษาและวุฒิการศึกษาบาลี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ จึงยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้ ส่วนพระสงฆ์ในวัดเขตธนบุรีที่มีอายุ วุฒิกการศึกษา วุฒิกศศึกษานักรวมต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการบริหารงานวัดตามหลักพรหมวิหาร ๔ ของพระสงฆ์ในวัดเขตธนบุรีไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ □

๖. ด้านการประเมินผลการเรียน จากการศึกษาพบว่า ประสิทธิผลการจัดการศาสนศึกษาของพระสังฆาธิการ ในอำเภอชัยบาดาล จังหวัดลพบุรี โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า อยู่ในระดับมากทุกข้อซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ **พระบัณฑิต ญาณธีโร (สุธีระตฤณ)** ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ภาวะผู้นำของพระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมมจิตโต) ในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ผลการวิจัยพบว่า ภาวะผู้นำตามทฤษฎีตะวันตกที่เหมาะสมในยุคโลกาภิวัตน์ ได้แก่ ทฤษฎีผู้นำเชิงปฏิรูป และภาวะผู้นำตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ได้แก่ หลักปาปณิกกรรม ๓ หลักออคติ ๔ หลักพรหมวิหารธรรม ๔ หลักสังคหวัตถุธรรม ๔ หลักสัปปุริสธรรม ๗ หลักทศพิธราชธรรม ๑๐ หลักราชสังคหวัตถุ ๔ หลักสาธารณิยธรรม ๖ หลักสิงคาลกสูตรและหลักอภิ

□ พระเกษมศักดิ์ วรภักโข (อาสนะทอง), “บทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ อำเภอชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์” , **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (รัฐประศาสนศาสตร์)** , (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔).

□ พระณัฐพล ฐิตธมโม (ปราบพินาศ), “การบริหารวัดโดยการประยุกต์ใช้พรหมวิหาร ๔ ตามความคิดเห็นของพระสงฆ์ในเขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร” , **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต** , (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๒).

หานิยธรรม ๗ ภาวะผู้นำของพระธรรมโกศาจารย์ในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ภาค ๒ ทั้ง ๖ ด้านที่โดดเด่น ได้แก่ การมีวิสัยทัศน์และการสร้างแรงบันดาลใจ สอดคล้องกับภาวะผู้นำตามทฤษฎีตะวันตก ได้แก่ ทฤษฎีผู้นำเชิงปฏิรูป และภาวะผู้นำตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา คือ หลักปาปนิกธรรม ๓ และยังมีหลักธรรมของผู้นำที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ หลักสัปปริสธรรม ๗ หลักพรหมวิหารธรรม ๔ และหลักสังคหัตถุธรรม ๔ ผู้นำองค์กรคณะสงฆ์ไทยสามารถนำภาวะผู้นำของพระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) ได้แก่ การมีวิสัยทัศน์และการสร้างแรงบันดาลใจ ซึ่งเป็นภาวะผู้นำที่สอดคล้องกับหลักธรรมที่เกี่ยวกับผู้นำในทางพระพุทธศาสนา ได้แก่ หลักปาปนิกธรรม ๓ หลักสัปปริสธรรม ๗ หลักพรหมวิหารธรรม ๔ และหลักสังคหัตถุธรรม ๔ มาประยุกต์ใช้ในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ทั้ง ๖ ด้าน ผู้นำคณะสงฆ์ไทยในระดับต่าง ๆ ควรมีภาวะผู้นำดังกล่าว เพื่อที่จะสร้างวิสัยทัศน์ และสร้างแรงบันดาลใจให้แก่คณะสงฆ์ ได้มีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมของคณะสงฆ์ให้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี เพื่อความเจริญรุ่งเรืองแห่งพระพุทธศาสนาสืบไป¹

๕.๓ ข้อเสนอแนะ

๕.๓.๑ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง “ ประสิทธิภาพการจัดการศาสนศึกษาของพระสังฆาธิการ ในอำเภอชัยบาดาล จังหวัดลพบุรี ” ผู้วิจัยขอเสนอประเด็นที่ควรกำหนดเป็นนโยบายเพื่อให้ผู้ที่เกี่ยวข้องได้นำไปใช้ดังต่อไปนี้

๑. ควรทำความเข้าใจขอความเห็นชอบจากมหาเถรสมาคม

๒. ควรจัดการอบรมครูผู้สอนให้มีความรู้ อย่างเหมาะสมโดยเฉพาะอย่างยิ่งวิชาบาลี จัดตารางเวลาการเรียนให้เหมาะสม ปรับวิธีการเรียนการสอน โดยเน้นการเชื่อมโยงความรู้ อาจใช้ข้อสอบบาลีสนามหลวงโดยมีหลายข้อให้เลือกในการวัดและประเมินผล

๓. ควรกำหนดให้เรียน ป.ธ.๔-ป.ธ.๕ ในระดับอุดมศึกษาเฉพาะปริญญาตรี แต่สำหรับปริญญาโท-เอก ยังไม่ควรกำหนดให้เรียน ป.ธ. ๖-ป.ธ.๘ ควรให้เป็นการศึกษาเฉพาะทาง ควรกำหนดให้มีหลักสูตรหรือวิชาเสริมให้เพียงพอเหมาะสมแก่ระดับชั้น โดยควรปรับปรุงและเพิ่มการเรียนการสอนวิชาภาษาอังกฤษ และวิชาวิจัยเข้าไปด้วย

¹ พระบัณฑิต ญาณธีโร (สุธีระตฤณนา), “ภาวะผู้นำของพระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) ในการบริหารกิจการคณะสงฆ์”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (รัฐประศาสนศาสตร์) , (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๒).

๕.๓.๑ ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

๑. ควรมีหลักสูตรพิเศษเพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการและระยะเวลาเพื่อศึกษาศาสนธรรม คือ (๑) หลักสูตรสำหรับผู้มุ่งเรียนรู้ทางพระธรรม พระวินัยและภาษาบาลีโดยเฉพาะ (๒) หลักสูตรสำหรับผู้ที่ต้องการพัฒนาชีวิตด้วยการศึกษาขั้นสูงสุดแต่ไม่มีโอกาส
๒. ควรแยกระบบการศึกษาออกเป็นอย่างน้อย ๓ แบบ ดังนี้ แบบที่ ๑ แบบศึกษาพระปริยัติธรรมโดยตรง แบบที่ ๒ แบบผสมผสาน โดยเพิ่มวิชาสามัญ (วิชาการทางโลก) และแบบที่ ๓ การนำหลักสูตรพระปริยัติธรรมแผนกธรรม แผนกบาลี บรรจุไว้ในหลักสูตรพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา เป็น ทางเลือกใหม่ของผู้เรียน
๓. ควรจัดตั้งคณะทำงานเพื่อดำเนินการศึกษานำรายวิชาต่าง ๆ ในหลักสูตรการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมและแผนกบาลี บรรจุไว้ในหลักสูตรการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาในแต่ละชั้นปี เพื่อให้สอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒
๔. ควรจัดตั้งสำนักงานการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาเพื่อดูแลรับผิดชอบการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาโดยตรง
๕. ควรปรึกษาหารือขอความเห็นชอบจากพระเถรานุเถระทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาในการดำเนินการพัฒนาหลักสูตร โดยใช้ความคิด อย่างสุขุมรอบคอบ
๖. ควรเปิดโอกาสให้แม่ชี / เยาวชนหญิงได้ศึกษาหลักสูตรการศึกษาของคณะสงฆ์ จะทำให้เป็นบุคลากรทางศาสนา และเป็นกำลังสำคัญในการเผยแผ่ศาสนาธรรม และสงเคราะห์เยาวชนหญิง
๗. ควรมีการปรับปรุงหลักสูตรธรรมศึกษาของฝ่ายฆราวาส เพื่อให้สอดคล้องกับสภาพการณ์ปัจจุบันและสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้ และจัดการเรียนการสอนให้ขยายวงกว้างยิ่งขึ้น

๕.๓.๓ ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง “ ประสิทธิผลการจัดการศาสนศึกษาของพระสังฆาธิการ ในอำเภอชัยบาดาล จังหวัดลพบุรี ” ผู้วิจัยขอเสนอให้ผู้สนใจ ได้นำไปศึกษาวิจัยครั้งต่อไปในประเด็นดังต่อไปนี้

๑. ในการวิจัยครั้งต่อไป ควรศึกษาวิจัยในเชิงคุณภาพ เพื่อจะได้ทราบรายละเอียด ด้วยการสัมภาษณ์ (Interview) โดยแบบสัมภาษณ์ รวบรวมข้อมูลจากการ สัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) เช่น พระสงฆ์ที่มีบทบาทโดดเด่นในด้านศาสนศึกษา
๒. ในการวิจัยครั้งต่อไป ควรเปลี่ยนกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยเป็นการสอบถามจากประชาชน หรือผู้ที่ได้รับผลโดยตรงจาก ประสิทธิผลการจัดการศาสนศึกษาของพระสังฆาธิการ ในอำเภอชัยบาดาล จังหวัดลพบุรี เพื่อให้ได้ความเห็นจากมุมมองประชาชนที่มีต่อ ประสิทธิผลการจัดการศาสนศึกษาของพระสังฆาธิการ ผู้ทำหน้าที่เผยแผ่พระพุทธศาสนาในปัจจุบัน